

Konstnärlig forskning i musik: möjligheter och utmaningar

Henrik Frisk & Stefan Östersjö

Augusti 2015

Konstnärlig forskning i musik initierades vid Lunds universitet 2002.¹ Sedan dess har forskningsfältet vuxit sig allt starkare runtom i Europa, med något olika tonvikt på förhållandet mellan konstnärlig produktion å ena sidan och en syn på metod och resultat hämtade från angränsande discipliner å den andra. Musikhögskolan i Malmö intog tidigt en stark nationell och internationell position men står idag vid ett vägskafl där strukturella insatser är avgörande för en fortsatt utveckling av forskningsområdet. Den konstnärliga forskningen i Europa har karaktäriserats av en satsning på doktorandutbildning och det är vanligt att den konstnärliga forskningsmiljön helt och hållet består av just doktorandprojekt. För att möjliggöra en sund utveckling av forskningsfältet är det dock hög tid att satsa på skapandet av seniora forskningsmiljöer.

I mars 2011 fanns det över 100 pågående och färdiga avhandlingar i konstnärlig forskning i Sverige. Drygt 25 av dessa ingick i Konstnärliga forskarskolan, som drivits av LU och GU gemensamt och som finansierats av VR. Forskarskolan upphör enligt planerna hösten 2015 och bland projekten finns en stor spridning mellan ämnen, inriktning och metoder. Med undantag från forskarskolans egna kurser har forskarutbildningarna haft ett tydligt fokus mot filosofi (se bl.a. STDHs kurs i vetenskapshistoria, kontakterna med Södertörns praktisk filosofi och KKHs satsning på konstfilosofi). Detta syns också i val av handledare som ofta har varit från traditionella akademiska discipliner. Detta kan förstås som en osäkerhet på vad konsten i sig egentligen har att erbjuda i termer av kunskapsbildning. Genom att vända sig till filosofin kan kunskapen hämtas därifrån, om än genom konsten. Det kan också ses som en oro över hur en avhandling i konstnärlig praktik ska försvaras eller ens se ut. Filosofin lånar sin akademiska legitimitet till konsten. Men, det kan även ses som doktorandernas pragmatiska reaktion på deras begränsade möjligheter att arbeta konstnärligt inom ramen för sina anställningar och avsaknaden av stabila konstnärliga forskningsmiljöer.

Den metodutveckling som vi sett inom konstnärlig forskning i musik på Musikhögskolan i Malmö har byggt på förutsättningen att den konstnärliga praktiken utgör såväl metod som resultat. Vi tror idag att detta utgör en grundförutsättning för ett fortsatt stärkande av den konstnärliga forskningens egenart å ena sidan och för dess möjligheter att fruktbart interagera med kunskapsbildning i andra discipliner. Lindberg-Sand och Sonesson diskuterar komplexiteten i handledarrollen inom konstnärlig forskning:

¹ Idag har följande institutioner någon slags konstnärlig forskarutbildning: LU, GU, Borås, Stockholms konstnärliga högskola, Konsthögskolan i Umeå, Musikhögskolan i Piteå, Kungliga Konsthögskolan, Kungliga Musikhögskolan, Konstfack. Bara de tre första har examensrätt. Konstfack och Uniarts förbereder varsin ansökan. Konstfack och Piteå har tidigare sökt om examensrätt men blivit nekade pga begränsade forskningsmiljöer.

The contextual conditions for supervising PhD candidates will be framed by consequences of the complex relationship between artistic practice, artistic research and the academy. The supervisor, as a professional who embodies two sets of implicit quality criteria both for artistic practice and for artistic research, will acquire a pivotal role in the research environment.²

Mycket av ängsligheten i relationerna mellan konst, teori och metod har nog även att göra med att det, med ett fåtal undantag, inte finns tillräckligt många personer med egen erfarenhet av konstnärlig forskning på beslutsfattande administrativa positioner, forskningsadministrativa positioner, eller ens som lärare och handledare. Ser man till disputerade på det konstnärliga området är det ännu färre, vilket gör att beslut ofta tas från uppfattningar om vad konstnärlig forskning ska vara snarare än utifrån erfarenhet av vad det är. Konstfack har några disputerade professorer. Malmö har i dagsläget en konstnärligt disputerad professor, vid konsthögskolan. Göteborg har flera disputerade professorer på musikområdet, dock alla inom den kreativa varianten av musikvetenskap. Bland handledarna i forskarskolan finns det bra erfarenhet av konstnärlig forskning men få är disputerade. Följaktligen kan man se att många av de som disputerat de senaste tio åren inte har blivit rekryterade till de konstnärliga högskolornas forskarutbildningar. Det har även saknats möjlighet till postdocpositioner och väldigt få docenter har prövats.

Det finns en uppenbar risk att kunskap som ackumulerats inom konstnärliga forskningsprojekt inte tas till vara i forskarutbildningarna. Detta utgör också ett problem inom grundutbildningen, där såväl kandidat- som masterutbildningarna är i en omställningsprocess. Här måste den metodutveckling som ägt rum inom den konstnärliga forskningen utgöra en grundval, för att inte bygga in nya konflikter mellan teori och metod i tidigare välfungerande utbildningar.³ Den konstnärliga forskningens integrering av konstnärliga metoder och resultat utgör en möjlighet till en förnyelse i grunden av förutsättningarna för konstnärlig högskolepedagogik.

För några år sedan startades Inter Arts Center (IAC) och Humanistlabbet, vid Konstnärliga respektive Humanistiska fakulteten, i syfte att öka antalet kreativa forskningsmiljöer. Båda fungerar idag som plattformar för interdisciplinära och internationella samarbeten. Humanistlabbet har nyligen utökats med Larm, en ny ljudstudio vars tekniska utrustning har planerats i samverkan med IAC. IAC erbjuder en flytande gräns mellan workshop och performance, en slags experimentscen eller konstnärligt laboratorium med avancerad teknisk utrustning. Därigenom erbjuder IAC en unik möjlighet att genomföra och gestalta konstnärliga

2 Lindberg-Sand, Å and Sonesson, A. (2015) "Contextual and Conceptual Ambiguities in the Supervision of Artistic Research". In: *Acts of Creation. Thoughts on artistic research supervision*. Frisk, H., Johansson, K. and Lindberg-Sand, Å. (Eds.).

3 Ett exempel på hur detta kan fungera kan hämtas från KMH och institutionen för Komposition, Dirigering och Musikteori. Strukturen för konstnärliga examensarbeten har där byggts upp av en konstnärligt disputerad lärare som har skapat den utifrån sin erfarenhet av konstnärlig forskning. Den har en stark och tydlig utformning som pekar mot den väsentliga konstnärliga praktiken och de resulterande arbetena är starka. KMH fick således också högsta betyg i UKÄs utvärdering av konstnärliga examensarbeten 2014.

forskningsprocesser. Trots dessa utmärkta förutsättningar har utfallet i form av konstnärlig forskning vid IAC varit mycket liten, med några undantag i huvudsak representerade av produktioner inom tre konstnärliga forskningsprojekt som bedrivits med stöd från Vetenskapsrådet. Vi vill mena att detta utmärkt väl kan illustrera den underliggande strukturella problematik som området i stort brottas med, nämligen frånvaron av en konstnärlig forskningsmiljö.

En fördel med IAC är att lokalerna är gemensamma för de tre konstnärliga högskolorna vilket ger goda förutsättningar för tvärkonstnärligt arbete. Vi är dock övertygade om att ett av de viktigaste utvecklingsområdena för den konstnärliga forskningen är former för interdisciplinärt samarbete. Hur kan konstnärliga processer dels bidra till och dels formas av kunskapsbildning inom andra forskningsområden? Genom att bygga en gemensam infrastruktur mellan IAC och Humlabbet kan direkta kontakter mellan forskare i olika discipliner upprättas.

I och med avslutningen av den nationella konstnärliga forskarskolan framträder möjligheten att den konstnärliga fakulteten vid Lunds universitet skulle kunna ta en starkare samordnande roll i detta läge.⁴ Genom att också etablera IAC som en hub för konstnärliga doktorander i Sverige kan vi skapa flera sammanlänkade effekter som tillsammans effektivt bidrar till utvecklingen av forskningsområdet.

Slutsatser

Behovet av strategiska satsningar på en forskningsmiljö för konstnärlig forskning i musik är stort. Området befinner sig vid en brytpunkt där antalet kompetenta handledare är för litet såväl på grundutbildningen som på doktorandnivå. Vad området behöver är en satsning på senior forskning och en habil konstnärlig forskningsmiljö. Här måste finnas en tydlig riktning mot att bygga en vidare och disciplinöverskridande forskningsmiljö. Med dessa åtgärder kan de nuvarande svagheterna i strukturen på både grundnivå som på forskarutbildningsnivå åtgärdas och vi föreslår därför följande strategiska satsningar:

1. En professur i konstnärlig forskning i musik
2. Forskartjänster med specifikt ansvar för tvärdisciplinär forskning mellan IAC och Humlabbet
3. Förstärkt kunskapsproduktion på högsta internationella nivå inom musikområdet på Inter Arts Center med satsning på forskartjänster och doktorander.
4. Ny forskningsförberedande konstnärlig masterutbildning.
5. Ny konstnärlig handledarutbildning för handledare på master och doktorandnivå.

⁴ Fakultetens har redan ett stort ansvar i och med att många av Sveriges konstnärliga doktorander examineras genom LU.